

الف - گره نامتقارن: این نوع گره به فارسی نیز معروف است. در این نوع گره، پرز در یک سر می چرخد و در نتیجه شکل نامتقارنی ایجاد می کند. این گره در بین بافندگان نواحی قم، اراک، خراسان، اصفهان، کرمان و مناطق دیگر رایج است.

انواع گره در فرش دستباف

ب- گره متقارن: این نوع گره به گره آذری (ترکی) معروف است. در این گره، نخ پرز به دور هر دو تار زیر و رو پیچیده می شود و شکلی متقارن ایجاد می کند. این گره در میان بافندگان نواحی غرب و شمال غربی کشور و برخی از اقوام فارس و در بعضی از نقاط خراسان و کرمان رایج است.

هلمشاهای

دوره جدید شماره ۸ • چهار شنبه ۹ اسفند ۱۴۰۲
۸ صفحه • شنبه روزنامه شماره ۹۰۳۹

اقتصاد

زبان چند هزارساله فرش

فرش، تاریخی چند هزارساله دارد. همین پیشینه سبب به وجود آمدن اصطلاحاتی خاص در بازار فرش شده است. اصطلاحات بازار فرش دستباف ایرانی و حتی بازار فرش های ماشینی آنقدر تنوع دارد که شاید دانستن تمام اصطلاحات آن به طور کامل حتی برای بزرگان این حیطه هم دشوار باشد. بسیاری از این تعابیر و واژگان جدا از زیبایی و مفاهیم شان، به ما در درک بهتر تعریف و شناخت هر فرش کمک خواهند کرد. ضمن اینکه با دانستن این اصطلاحات با جشنی با تر و آگاهی بیشتر می توانید فرش مدنظر خود را تهیه کنید.

اصطلاحات بازار فرش

تخته

واحد شمارش فرش، تخته است. به هر فرش یا هر قالی یا قالیچه، یک تخته می گویند.

ذرع

واحد اندازه گیری طول فرش از قدیم ذرع است. هر ذرع، در مناطق ترکی یاف معادل ۱۲ سانتی متر، مناطق فارسی یاف معادل ۱۰۴ سانتی متر و در مناطق کرمانی یاف ۱۰۸ سانتی متر است.

زمینه

بخشی از فرش است که طرح و نقش و نگار روی آن شکل می گیرد.

ترنج

به بخش مرکزی فرش که معمولاً مدور یا بیضی شکل است، ترنج گفته می شود.

پود

به نخ هایی از جنس پنبه که به صورت افقی برای نگه داشتن جله ها و جلوگیری از جمع شدگی رنگ ها به کار می رود، پود می گویند.

تار

تار یا جله، نخ هایی هستند چندلا شده و نازک که به صورت عمودی و طیفه آنها نگه داشتن گره ها است.

جفتی باف

فرشی است که با گره های تقلبی بافته می شود.

چاله

به زمینه فرشی که با خامه یک رنگ بافته می شود و نقش و نگار ندارد، چاله گفته می شود.

تودزدی

به معنای نپافتن بعضی رج ها، از روی نقشه است.

معنی «شانه» در فرش ماشینی چیست؟

فرش ماشینی طرح چند صد شانه؛ شاید بارها در فروشگاه های فرش ماشینی با این اصطلاح برخورد کرده باشید. اغلب وقتی برای خرید فرش ماشینی به فروشگاه فرش می روید، یکی از نخستین چیزهایی که فروشنده فرش به آن اشاره می کند، این است که این فرش چند شانه است. چون در باور عامه مردم، شانه فرش تنها عامل تعیین قیمت فرش ماشینی است. اما این باور چندان درست نیست. به صورت مختصر می توان گفت که به تراکم عرض گره های بافته شده، شانه فرش ماشینی گویند که بر حسب متر محاسبه می شود. با این توضیح آ نا می دانید مثلاً منظور از فرش طرح ۷۰۰ شانه در فرش ماشینی چیست؟ آیا اساساً فرش طرح ۷۰۰ شانه، نوعی از فرش ۷۰۰ شانه است؟ بر خلاف آنچه از نام این محصول به نظر می رسد، فرش های طرح ۷۰۰ شانه، گونه ای از فرش ۷۰۰ شانه نیستند و حتی در دسته فرش های ۷۰۰ شانه هم قرار نمی گیرند. فرش های طرح ۷۰۰ در واقع فرش های ۵۰۰ شانه هستند و زیر مجموعه فرش های ۵۰۰ شانه قرار می گیرند. فرش های طرح ۷۰۰ شانه در حقیقت، فرش های ۵۰۰ شانه ای هستند که تراکم عرضی یا شانه آن ثابت مانده، اما تراکم طولی آن افزایش یافته است. تراکم معمول در فرش های ۵۰۰ شانه همان تراکم ۱۰۰۰ است اما در فرش های طرح ۷۰۰ شانه این تراکم از ۱۲۰۰ تا ۲۴۰۰ متغیر است. به عبارت دیگر می توان گفت فرش های طرح ۷۰۰ شانه، از نظر کیفیت نسبت به فرش ۵۰۰ شانه در سطح بالاتر و نسبت به فرش ۷۰۰ شانه در ده پایین تر قرار می گیرند.

معنی «تراکم» در فرش ماشینی چیست؟

شانه و تراکم از جمله اصطلاحات رایج فرش ماشینی است که اغلب آن را شنیده اید. منظور از تراکم در فرش ماشینی همان تراکم طولی فرش ماشینی است. به عبارت دیگر تراکم نیز همانند شانه است با این تفاوت که شانه مربوط به عرض فرش می شود به همین دلیل به آن «تراکم عرضی» نیز می گویند اما تراکم مربوط به طول فرش است که آن را با نام تراکم طولی نیز می شناسند. با این توضیحات بی برهن به تراکم فرش نیز بسیار ساده خواهد بود. اما یک تفاوت اساسی وجود دارد: تراکم را به دلیل اینکه در بافت فرش ۳ عدد پود وجود دارد، ۳ برابر شانه محاسبه کرده و برای اعلام، آن را در ۳ ضرب می کنند تا تراکم کلی و اصلی فرش به دست آید. یعنی وقتی گفته می شود فرش ۱۰۰۰ شانه تراکم ۳۰۰۰ دارد یعنی باید در یک متر طول آن ۱۰۰۰ گره وجود داشته باشد تا محاسبه ضربی ۳ این عدد صحیح باشد. پس اگر شما بخواهید می توانید همین مقدار را در مقیاس کمتر محاسبه کنید. یعنی فرش با تراکم ۳۰۰۰ باید در ۱۰ سانتی متر طول آن ۱۰۰ گره یا در ۵ سانتی متر طول آن ۵۰ گره وجود داشته باشد. به این ترتیب شما به راحتی می توانید با محاسبه تراکم حقیقی واقعی فرش ماشینی، فرش های مورد نیاز خود را بیخرید.

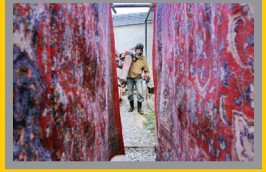
محاسبه شانه اصلی و واقعی یک فرش ماشینی

این کاری بسیار ساده است اما اغلب مردم به دلیل نا آگاهی نمی توانند شانه واقعی یک فرش ماشینی را به دست آورند. به عنوان نمونه وقتی در مورد یک فرش ماشینی گفته می شود ۷۰۰ شانه یا ۱۰۰۰ شانه است، منظور این است که در یک متر عرض آن ۷۰۰ گره در فرش ۷۰۰ شانه و ۱۰۰۰ گره در فرش ۱۰۰۰ شانه وجود دارد. در نتیجه کافی است ۱۰ درصد یا حتی ۵ درصد این مقدار را محاسبه کنید. یعنی وقتی به پشت یک فرش ماشینی نگاه می کنید در یک فرش ۷۰۰ شانه، باید ۷۰ گره در ۱۰ سانتی متر یا ۳۵ گره در ۵ سانتی متر وجود داشته باشد. تعداد گره های موجود در ۱۰ سانتی متر یا ۵ سانتی متر از عرض فرش ماشینی مورد نظر خود را به راحتی می توانید بشمارید و به رقم و تعداد شانه اصلی و واقعی فرش ماشینی مدنظر خود پی برید.

عکس/همشهری، مناوایل

چند نمونه از انواع فرش

گبه: به نوعی فرش با بافت درشت و پرز بلند می گویند. تعداد پودهایی که در هر رج گبه رد می شود زیاد است و در مواقعی حتی به عدد ۱۴ می رسد. پرده ای: فرشی است ظریف، با ابعاد ۱، ۵، ۲ متر که به دلیل ظرافت، به آن پرده ای گفته می شود.

خرسک: به فرشی که در نقشه آن دقت کافی نشده و از نخ نامرغوب در بافت آن استفاده شده است، خرسک می گویند. خرسک: به فرش های با ابعاد ۶۰، ۹۰ یا ۶۰، ۱۰۰ فرش خرسک گفته می شود. صوف باف: گلیم باف ابتدا و انتهای فرش است. شیارهای این نوع بافت افقی و منطبق با پود است.

مبانی تعیین ارزش فرش

چرا فرش های ریز بافت ارزشمند ترند؟

معمولاً دستمزد بافته فرش بر پایه تعداد گره های بافته شده در آن محاسبه می شود. از آنجا که فرش های ریز بافت، شمارش گره بیشتری دارند و بافت آنها نیز دشوار تر و زمان برتر است، در نتیجه مزد بافت بیشتری دارند. بنابراین این موضوع می تواند در بازار فرش دستباف و تعیین قیمت هر فرش نیز مؤثر باشد. به همین دلیل فرش های ریز بافت تر ارزش بالاتری دارند.

تراکم

اگر تجربه خرید فرش دستباف را داشته باشید حتماً با اصرار فروشنده ها بر شمارش رج فرش رویه رو شده اید. علت آن است که یکی دیگر از مولفه های تأثیرگذار در تعیین ارزش فرش دستباف ریز بافت بافت بودن آن است. از شمارش گره هایی که در سنجشی آشکار بافته می شود با نام تراکم یاد می شود. تراکم یکی از مولفه های تعیین کیفیت و البته ارزشمندی فرش دستباف به شمار می رود. طبق تعریف در هر یک متر از عرض فرش، هر تعداد گره یا ریشه وجود داشته باشد، (شانه) یا تراکم عرضی و در هر یک متر از طول فرش، هر تعداد گره یا ریشه وجود داشته باشد، تراکم طولی یا به اصطلاح همان (تراکم) می گویند. به عنوان مثال، وقتی فروشنده می گوید یک فرش ۱۲۰۰ شانه یا تراکم ۲۵۰۰ است، یعنی در یک متر مربع از عرض آن فرش ۱۲۰۰ گره یا ریشه (رج) وجود دارد و در یک متر مربع از طول فرش نیز ۲۵۰۰ گره یا ریشه (رج) وجود دارد. برای دانستن تعداد ریشه های فرش در هر متر مربع کافی است تعداد گره های طولی (تراکم) را در گره های عرضی (شانه) ضرب کنیم. عدد شانه و تراکم فرش گویای ریز نقش بودن و فرش بیشتر باشد به اصطلاح آن فرش ریز نقش تر و ظریف تر و دستباف گونه تر است و هر چه تراکم فرش بیشتر باشد آن فرش سفت تر و سنگین تر و لاوازه دار تر است.

رج فرش دستباف

یکی از مولفه های تأثیرگذار در تعیین ارزش فرش، رج فرش است. در بازار فرش معمولاً هر رج شمار، برابر ۷ سانتی متر است. هر اندازه که شمارش گره در این ۷ سانتی متر بیشتر باشد به همان اندازه تراکم فرش بالاتر در نظر گرفته می شود.

شبه شمارش رج فرش

شمارش تعداد گره های فرش کار چندان سختی نیست. کافی است از یک خط کش فرش قرار دهید و با دقت گره ها را در ۷ سانتی متر شمارش کنید. این معمول ترین روش شمارش رج فرش است. از آنجا که فرش به شیوه پهنایی بافته می شود بهتر آن است که شمارش رج شمار هم در پهنای فرش انجام شود. نام بردن این نکته الزامی است که هر چه شمارش رج شمار در بخش های گوناگون فرش برابر باشد، کیفیت و یکدستی فرش بیشتر است. سنجش شمارش رج تنها شناسه سنجش میزان ریز بافتی یک فرش نیست. در برخی شهرها و انواع فرش های مرتبط با آنها از واژگانی دیگر استفاده می شود. به عنوان نمونه در شهر تاین از اصطلاح «لا» برای شناسه ریز بافتی استفاده می شود. عددی که پیش از واژه «لا» گفته می شود، نشانگر سنجش کلفتی نخ چله ای است که فرش روی آن بافته شده است.